

OKUMA ALIŞKANLIĞI NASIL KAZANDIRILIR?

Kitap Okuru Bir Toplum Mıyuz-2?

Prof. Dr. İbrahim ORTAŞ, Çukurova Üniversitesi. iortas@cu.edu.tr

Orhan Pamuk “Yeni Hayat” kitabında der ki “ bir kitap okudum hayatım değişti”. Aslında çok anlamlı bir ifade. Özellikle kitap kurdu insanlar bilirler ki okudukça yaşamları anlam kazanır. Yaşamı daha iyi algılar, karşılaştıkları sorunu daha kolay çözebilmektedirler. İnsanın yaşama anlamlı başlaması, kendisine erken yaşlarda bir yol haritası çizmesi geleceğinde birlikte olduğu insanları daha iyi, daha doğru daha güzel görmesinin yollarını aramasını sağlayacak düşünme gücü katacaktır. Kitapların, kendini, ortamını, ülkeni, öteki ülkeleri, yer altı yer üstü zenginlikleri gökyüzünü size tanıtacaktır. Kitap insan kişiliğini, karakterini ve doğrularını tanıtacak, geleceğe yeni ufukların açılmasını sağlayacaktır.

“Bilginin insana verdiği mutluluk ne para ne de servet ile sağlanabilir” özdeyişinin önemini ancak bunu yaşayanlar bilir. E. Gibban “ okumayı hiçbir servetime değişmem” ifadesi ile yaşamdan aldığı tadı vurgulamaktadır. İbn-i Sina gibi dünyaca ünlü bilgin “ gecelerim hep okumakla geçirdi” diyor. Katip Çelebi “ mumlar tükenir, güneş, doğar, ve ben hala okurdum” diyerek okuma alışkanlığını ortaya koymaktadır. Montesquie ise “ okuma ile üzüntülerimi gideriyorum” diyor. Ünlü kimya bilimcisi Madam Curie “ bütün yoksulluğuna karşın geceleri sokak lambaları altında ders çalışarak eğitimini tamamladığını belirtiyor, yaşam öyküsünde.

Yaşamın farkına varmak, olayları sentezlemek veya analiz etmek için belirli bir bilincin oluşması yaşamdan zevk almak için okumak ve mutlaka okumak gerekir. Aksi taktirde Uğur Mumcunun meşhur sözü olan “bilgi sahibi olmadan fikir sahibi olunur”. Maalesef bir çok kişinin TV ekranlarında veya birilerinden duydukları bir iki ifadeyi kullanarak uluorta konuştukları görülmektedir.

Gelişmiş Ülkelerde Okuma Alışkanlığı Bir Yaşam Biçimine Dönüşmüştür.

Sık sık batı ülkelerini ziyaret eden öğrenciler ve yetkililerin hayran kaldıkları bir olgu, bindikleri toplu taşıma araçlarında gördükleri okuyucu kitlesinin çokluğudur. Otobüs veya trene bindiğinizde bizler hariç herkesin elinde bir kitap iki durak arasını bile değerlendirmesidir. Parkta bahçede, tatilde, deniz kenarında, yemekhanede boş anda kitaplar açılıyor ve bir sayfada olsa okunuyor.

Özellikle Doğu Avrupa ülkelerinde halen kitapçıların önünde sepetleri ile kitap satın almak için kuyrukta bekleyen insanlara sıkça rastlamaktayız. Temmuz 2005’in başında Portekiz’de Lizbon üniversitesinde düzenlenen bir kursa eğitmen olarak bulunduğum dönemde ilgimi çeken en önemli olgu insanların her fırsatta kitap okuması olmuştur. Kursun yapıldığı mekan ile konakladığımız yer arasında hatırı sayılır nitelikte bir mesafeyi her gün bir tren, bir metro ve otobüs ile sağlamaktaydık. Tren istasyonuna girer girmez insanların işine yetişmek için acelesi yanında her köşede insanların ellerine bedava gazete tutuşturmaya çalışan kişilerin çabası hayatımda okumaya verilen önemin en büyük işareti olmuştur. Metroda yine aynı heyecan. İçimden keşke benim ülkemde de belediyeler böylesi bir etkinlik düzenleseler. Lizbon biraz da İstanbul’a benzemesi nedeniyle keşke bizde de herkese sabahları okunacak birkaç sayfalık bir gazete verilse belki bir kaç insanımız boş zamanının değerlendirir diye düşündüm. Merak ettim Portekizce bilmememe rağmen genel içerik ve hedefledikleri anlayışı öğrenmek için yerel arkadaşlara sordum. Dağıtılan 15 sayfalık tabloit türü gazete, yerel yönetimin faaliyetleri, genel haberler, sağlık, reklamlar, hava durumu vs. her şeyden önce insanların trende ve metroda bir durakta olsa otururken genel bir bilgi sahibi yapmaktır. Ayrıca bazı batı ülkelerinin üniversitelerinde günlük veya haftalık “Kampus” gazetesi belirli noktalara yerleştirilen kumbaralarda ücretsiz alınabilmektedir. Hep yurt dışına çıkanlarımız sık sık belediye otobüslerinde kitap okuyan insanların davranışlarını gıpta ile

izlediklerini söylerler. Nedense hep söyleriz ancak kendimiz okumayız. Bu konuda biraz kötü bir örnek olduğumuzu söyleyebilirim. Sanırım biraz “mış” gibi yaşıyoruz. Prof. Dr. Doğan Cüceloğlu “Mış Gibi Yaşamak” adlı kitabında dünyadaki gelişimlerin tersine bizde okumuşların olayların farkına varılabilirlik konusunda sıradan insandan daha geri olduğunu ve güven vermediğini belirtiyor.

Zamanını Okuyarak Geçiren Bir Toplum Değiliz

Son yıllarda sıkça şikayet konusu olan zamansızlık nedeniyle kitap okunamamasının gerekçesinin arkasındaki en güçlü etki çoğumuzun farkına varmadan zamanımızın önemli kısmında TV izlemesi yatmaktadır. İnsanların mesai sonrası saat 17 00 ile yatsıya kadar olan 22 00 kadarki programların büyük çoğunluğu tele vote, şiddet ve ideolojik ağırlıklı görüntüler. Türk toplumunun yine sayın Temizel’in ifadesi ile dünya birinciliği ile ortalama TV izleme alışkanlığı 4-5 saat arasındadır. Günde Internet ve TV ile geçirdiğimiz zamanı düşünürsek okumaya ne kadar zaman kalır merak etmeye başladım. Doğal olarak Internet ve TV’den de bilgi alınabilir ancak uzmanlar okumanın daha etkili olduğunu belirtiyorlar. Belgesel, kültürel, sinema, sanat, tartışma, reklamsız haber neredeyse yok denecek kadar az. Bugün artık insanların yokluk ve diğer nedenlerden dolayı neredeyse tek eğlence kanalı ve zaman geçirebildiği tek objesi olan TV ekranları neredeyse insanları karşısına kilitlemektedir. Büyük çoğunluğu genç olan nüfusun bu kültür ile yetiştirilmesinin gelecekte yaratacağı etkileri şimdiden düşünmek zorundayız.

Türkiye Okuyan İnsanı Sevemedi

Bizde maalesef bu alışkanlık yok ve kitap okuma da başta devlet tarafından kötü ve zararlı olarak gösterilmiştir. 12 Eylül sonrası kitap okumak sanki ideolojik guruplara özgü bir davranış gibi gösterilerek yakalanan şahıslar ile birlikte okuduğu kitaplar, ders kitapları dahi ayırt edilmeden kamuoyuna zararlı diye tanıtıldı. Kim gerçekten suçlu ve zararlı tespiti yapılmadan, özellikle de okuyan ve düşünen kişiler bu süreçte hep mağdur duruma düşürüldü. Maalesef ülkemizde gelişen dinamik gençliğin eleştiri yapma şansı elinden alınarak sistemi eleştirmeyen ve kabullenen bir gençlik yaratıldı. Çok genç yaşta evden başlayarak sürekli dövülen, sus sen bilmezsin, aklın ermez, büyüğüne saygı, otoriteye saygı kişinin kişiliğini önemli ölçüde zedelemiştir. Kitap okuma alışkanlığı kazandırılmamış toplum ne yapacağını bilemeyecektir. Devlet kitap okuyanı ve okutmanı hain ve düşman ilan etmiştir. Kitapların bir taraftan yasaklanması, diğer taraftan yayıncıların yasaklanması yanında pahalı olması kitap okunmasının önündeki en büyük engeller olarak görülüyor.

Sanırım geçmişte kitabın yanlış tanıtılması ve okuyucunun mağdur duruma düşürülmesinin okuma alışkanlığının azalması üzerinde büyük bir etkisi oldu. Ancak hepsinden önemlisi okuma alışkanlığı kültürü toplumumuza yerleşmedi.

Türk toplumu ne yazık ki batı toplumu ile karşılaştırıldığında okuma alışkanlığı yeterince gelişmiş değildir. Cumhuriyet kurulduğunda toplumun %90’ını okuma yazmadan yoksun olduğu şeklindedir. Bugünde halen Cumhuriyet kurulduğundan bu yana okuma yazma tam olarak sağlanamadı. Türkiye de OKUR YAZAR olmayanların ORANI bugün Türkiye genelinde 8.5; Güneydoğuda ise bu oran 22.8. Kadınların %30’una yakını okuma yazmadan yoksun. Ne yazık ki okuryazar olmakta yetmiyor.

Bu durum bile okuma yazmanın önemini yeniden düşünmemizi sağlamaktadır. Bilgi çağında halen okuma yazma bilmeyen ve var olanların da oranının 4 olması ile Türkiye'nin insani gelişmişlik düzeyi arasında ciddi bir ilişki olduğunun göstergesidir.

Ancak son yıllarda en çok üzüldüğüm bir olgu da, gençliğin gerek öğretmenler ve gerekse de aileler tarafından kitap okuma yerine sürekli sınava hazırlanma telkininin yapılmasıdır. Sürekli sınava hazırlanan ve kitap okutulmayan milyonlarca genç eli kolu bağlı durumdadır. Bu anlayış maalesef bugün insanımızı duygu, düşünce ve iç zenginlik yönünden

köreltilmiş, tir. Kişinin öğrenme becerilerinin tamamlandığı 20 yaşı sonrası çok sayıda insan iş yapamaz konuma gelmektedir.

Okuma Alışkanlığı Kazandırılım

Yapılan bütün araştırmalar, erken dönemde okuma alışkanlığı kazanan çocukların kelime hazinesi ve düşünme yeteneği artmakta buna bağlı olarak yaratıcı zeka, dinleme konuşma yeteneğinin geliştiği belirtilmektedir. Benim de kendi gözlemim okuma alışkanlığı olmayan kişinin istediği kadar derece alsın, makam ve mevkiye gelsin, alternatif düşünme, yaratma ve farklılık yaratma konusunda yetersiz olduğu görülmektedir. Kitap insanın kişiliğini, karakterini ve doğrularını tanıtmak, geçeceği yeni ufukların açılmasını sağlaması bakımından önemli. Kitap ve bilgi yaşamı gönül gözü ile görülmesini sağlayarak iç zenginlik yaratması bakımından önemlidir.

Gallius, “kitaplar sessiz öğretmenlerdir” diyor. Bazen toplum eğitimi için bazı teknikler geliştirerek okuma alışkanlığı kazandırabiliriz. Basından öğrendiğimizi kadarı ile, 21 Ekim tarihli Hürriyet Gazetesi Kahramanmaraş ili Türkoğlu ilçesinde lise öğrencilerini taciz eden bir gence okullar için önerilen 100 temel eserden üç tanesini polis gözetiminde zorunlu okuma cezası getirmiştir. Çok anlamlı ve yapılması önerilen bir ceza. Ne yazık ki ceza alan genç bir süre sonra kitap okumak yerine cezaevinde kalmayı tercih etmiş. Savcının bu anlamlı teklifini maalesef gencimiz sanırım bilincinin yetersizliği nedeniyle doğru değerlendirememiştir. Genç birkaç gün sonra okumaktan vaz geçmiş ve cezaevinde olta atmaya benimsemiştir. Yine de savcıyı kutluyorum. Benzer bir davranış Doğuda bir ilimizde gerçekleşmiştir. Şanlıurfa’da bir okul müdürü okumayı yaygınlaştırmak için muz ve meyve suyu promosyonu yaratmış. Söylenti o ki bazı öğrencileri bu sayede ilk defa muz’un tadına bakmışlardır.

Eğitilmiş İnsanlara Toplumu Aydınlatma Görevi Düşüyor

Batıda gördüğümüz gibi başta aydınlarımız, öğretim üyeleri, öğretmenler, mühendisler, doktorlar, okuma zevkini topluma benimsetmek isteyen tüm kişilerin örgütlenmesi ve topluma örnek olmasının yolları aranmalıdır. Herkesin yanında kitap buldurması ve bir dakika bile zamanı olsa kitap okumaları örnek bir davranış olacaktır. Özellikle batıda trende ve otobüslerde insanların oturur oturmaz kitabını açma alışkanlığını ülkemize benimsetmek için örnek oluşturalım. Özellikle gençler için okumanın öneminin beyin gelişimi ve düşünme sistematığının kazanılması açısından önemlidir. Gençliğin erken dönemlerde okuması ve dağarcığını doldurması ve edindiği bilgi ile geleceğinin yol haritasını çizmesi sağlıklı bir Türkiye için önem arz etmektedir.

Evde mutlaka her akşam çocuklarımızın yanında kitap okuyarak örnek olmamız gerekir. Gerekirse biraz da TV ekranlarını çok önemli programların olduğu saatlerde izleyelim, yoksa her saatte TV izlemenin gerekli olmadığını gösterelim. Bizleri zenginleştirecek kitap okuma kursları düzenleyelim, çevremizdekileri sürece teşvik edelim, kitap üzerine sohbetler yapalım. Bir şekilde kitap sevgisini birbirimize sevdirmeye çalışalım.

Bize bu şekilde yaşamak yakışır.